

ROMA CUMHURİYETİNDE KÖLELİK: SPARTAKÜS ÖRNEĞİ

TUGAY SAYDAM

Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Uluslararası Ekonomi Politik Anabilim Dalı Öğrencisi
tugaysydm@gmail.com

ÖZET

Köleliğin ve sınıf ayrımının en yaygın olduğu ve aynı zamanda dönemin en güçlü ülkelerinden biri olan Roma, Milattan Önce 6. Yüzyılın başlarında Cumhuriyet yönetimine geçmiştir. Cumhuriyete geçmiş olması, toplumsal sisteminde köklü bir değişiklik yaratmamış ve halkın siyasi yönetiminin şekillenmesine neden olmuştur. Köleliğin, zengin ve güçlü kesim arasında yaygınlaşması, köle kısmının başkaldırı olanaklarını keşfetmesine ve yapılan adaletsizliklere karşı ayaklanmalarına olanak sağlamıştır. Kölelerin isyana meyilli olması ve aynı zamanda köle sahiplerinin kısıtlayıcı ve caydırıcı cezaları, Spartaküs gibi hayatını gladyatör olarak geçirmiş ve ölümle her arena savaşında yüzleşen biri için köle sahiplerinin uyguladığı caydırıcılık etkisini kaybetmiştir. Bu durum M.Ö. 70'li yıllarda gerçekleşen, sonuç olarak hezimet olsa da dönemin dünyasına ve ileriye yönelik dersler veren tarihte önemli bir köle ayaklanması olan "*Spartaküs İsyanı*"nın gerçekleşmesine neden olmuştur. İsyanın çıktığı dönemde, yönetim açığı olan Roma Cumhuriyetinin Marcus Crassus ve Gnaeus Pompei gibi liderleri için bu isyanı bastırmak kaçınılmaz bir fırsat olmuş, Spartaküs'ü mağlup ederek bu başarı sayesinde Cumhuriyetteki mevkiilerini sağlama almışlardır. Bu çalışmanın amacı; Roma Cumhuriyeti'ndeki köleliği anlatırken, Spartaküs örneği ile dönemin yaşantısını yansıtmak ve dönemin diğer İmparatorluklarındaki (ülkelerindeki) hukuk ve kölelik olgularına atıfta bulunmak olmuştur. Dönemin diğer imparatorlukları (ülkeleri) ile kıyaslama yoluyla incelediğimiz Roma Cumhuriyeti'nde kölelik kavramı çalışmamız, Roma'nın toplumsal yapısını açığa vururken, hukuki yapısını da ele almıştır.

Anahtar Kelimeler: Roma Cumhuriyeti, Kölelik, Spartaküs İsyanı.

SLAVERY IN ROMAN REPUBLIC: EXAMPLE OF THE SPARTACUS

Abstract

Rome was one of the most powerful states that has widespread slavery and class distinctions of its time, passed to the Republican administration at the beginning of the 6th century in BC. The passing of the Republic did not make a radical change in the social system and caused the formation of the political administration of the people. The widespread slavery between the riches let to slaves discover a possibility of an uprising against the system. Restrictive and dissuasive punishments of slave owners, slaves tend to rebellion has lost the deterrent effect of their own like Spartacus who has spent his life as a gladiator and faces death in every arena battle. This situation has caused "Spartacus Rebellion" that gives lessons to the period and the future and has an important slave revolt in history in BC 70's. During the period of the rebellion it was an inevitable opportunity to suppress this rebellion for the leaders such as Marcus Crassus and Gnaeus Pompei the generals of the Roman Republic that has in political conflict and they succeeded in defeating Spartacus and ensuring their position in the Republic. The purpose of this study is; In describing the slavery in the Roman Republic, the example of Spartacus was to reflect the experience of the time and to be at the forefront of the law and slavery in other empires. In the Roman Republic we studied by comparing the period with other empires (countries) and while taking the social structure of Rome to the open, we have also taken up the legal structure.

Keywords: Roman Republic, Slavery, Spartacus Rebellion.

GİRİŞ

İnsanların hürriyetlerinden yoksun bırakılarak başka birisinin malı sayılması kölelik olarak bilinmektedir (Bozkurt, 1981: 65). Köleliğin kökeni ile ilgili kesin bilgiler olmamakla birlikte uygarlıkların ilk ortaya çıktığı dönemde kendini en belirgin şekilde göstermiştir. Eski çağların vazgeçilmezi olan kölelik zamanla kendini geliştirip, toplumları oluşturan sistemin temeli hali gelmiştir. Özellikle savaşların artması ile hız kazanan kölelik olgusu, ilk imparatorlukların temel ekonomisi haline gelmiştir (Tahiroğlu, 1974: 689). Yunan ve Roma başta olmak üzere dönemin medeniyetleri bu sistemi, Tanrı'dan gelen bir düzen olarak kabul etmiştir (Bakır, 2016: 3).

Köleliğin eski çağ uygarlıklarındaki hukuki boyutunu ele alan bu çalışma, Roma ile diğer uygarlıklarda uygulanan kölelik sistemini kıyaslarken aynı zamanda tarihi bir önemi olan, Spartaküs İsyanının da siyasi boyutunu ele almıştır. Çalışma içerisinde; Hitit, Hint, Çin, Mısır ve Türk uygarlıklarında kölelik sisteminden bahsedilmiş ve sonraki bölümde Roma Cumhuriyeti dönemindeki kölelik sistemi ile kıyaslamalı bir anlatım yapmıştır. Dönemin genel siyasi durumunun açıklanmasından sonra Spartaküs İsyanı anlatılmış ve M.Ö. 70'li yıllarda gerçekleşen politik çıkar oyunlarına ve yönetime değinilmiştir. Son olarak, dönemin içerisinde bulunduğu sistem dahilinde Spartaküs İsyanı değerlendirilmiş ve döneme etkileri tartışılmıştır.

1. Hitit Uygarlığında Kölelik

Milattan Önce 1700-1200 yılları arasında Anadolu'da yaşamış olan Hitit Uygarlığı, hukuk açısından çok gelişmiş bir yapıya sahiplik etmiştir (Savaş, 2011: 243). Döneminin hukuk kurallarına göre çok önde olan uygarlık, insan haklarına en çok önem verenlerden birisi olmuştur. Hititlerin sosyal yapısı, özgür insanlar ve köleler olmak üzere iki sınıfa ayrılmıştır (Akkuş, 2007: 84). Uygarlık için köleliğin esas kaynağı savaşlar olmuş ve savaşta silah zoruyla alınan şehir halkı köle olarak çalıştırılmıştır (Bozkurt, 1981: 85). Hitit Uygarlığında kölelerin en yaygın kullanım alanı, çiftçilik olmuştur. Kölelerine karşı ılımlı davranışları ile bilinen Hititliler, oluşturdukları hukuk kurallarında, özgür insanların hakları ile birlikte kölelerinkine de değinmiş ve kölelere; evlenme, kendi kölelerinin sahibi olma ve maruz kaldıkları mağduriyete karşılık bedel ödenmesi gibi haklar tanınmıştır (Bozkurt, 1981: 86). Bunların yanı sıra kölelerin özgür bir insanla evlenmesine ve onun mülküne ortak olmasına da Hitit kanunlarında izin verilmiştir (Yıldız, 2006: 26-38).

İnsani açıdan en gelişmiş uygarlıklardan biri olan Hitit, fetih konusunda çok güçlü bir yapıya sahip olmuş ve uygarlığının süreci boyunca

Anadolu'ya hükmetmeyi başarmıştır. Fakat dönemin değişen şartları ve sürekli olarak göç eden kavimlerin göç güzergâhının Hitit Uygarlığı üzerinde olması nedeni ile 500 yıl süren imparatorluk yıkılmıştır (İplikçioğlu, 1990: 75).

2. Hint Uygarlığında Kölelik

Milattan Önce 6. Yüzyıl ile M.S. 7. Yüzyıl arasında varlığını sürdürmüş olan Hint Uygarlığı köleliği insani değerler açısından en acımasızca kullanan uygarlıklardan birisi olmuştur. Uygarlığın sosyal yapısı; Brahman (din adamları), Kshatriya (askerler), Vaişya (tüccarlar), Şurda (işçiler) ve kölelerden oluşan kast sistemi üzerine kurulmuştur (Büyükbahçeci, 2016: 240). Köleleri kendi içerisinde sınıflara ayıran uygarlık aynı zamanda bir kişinin köle sayılabilmesi için 6 temel koşul olan; savaş köleliği, ailesine para sağlamak için gönüllü kölelik, köle bir anneden dünyaya gelmek, atış veya hediye yoluyla kölelik, miras bırakılma ve ceza yoluyla kölelik olmak üzere şartlara ayırmıştır (Bozkurt, 1981: 67).

Özgür bir insanın köle biri ile ilişkisini yasaklayan Hint hukuku, aynı zamanda özgür birisinin kaçırılarak zorla köle yapılmasını da kabul etmemiştir (Bozkurt, 1981: 68). Hint toplumunun uyguladığı kast sistemi nedeni ile kastlar arası ilişkiler yasaklanmıştır.

3. Çin Uygarlığında Kölelik

Tarihin en uzun ömürlü uygarlığı olan Çin (Sözcü, Ekim 2015), sosyal yapı olarak toplumu; asiller ve köylüler olarak ikiye ayırılmış ve köleliği bu sosyal yapının dışında tutmuştur (Bozkurt, 1981: 69). Çin halkının köleleştirilmesine karşı çıkan uygarlık, kölelerini savaş esirlerinden sağlamış ve diğer uygarlıkların dışında kölelerini genel olarak çobanlıkta kullanmıştır (Bozkurt, 1981: 69). Genel olarak kölelerin çalışması sonucu yatırıldığı düşünülen Çin Seddi, aslında M.Ö. 6. yüzyılda özgür içiler

tarafından yapılmaya başlanmış ve M.Ö. 3. Yüzyılda ise işçi yetmezliği ile suçlular kullanılarak yapımına devam edilmiştir (Okay, 1993:146). Kölelerin daha çok mandarinler, yani askeri ve sivil olan devletin yüksek rütbeli insanlar tarafından yapılmış ve kölelere karşı iyi bir tutum sergilenmiştir (Bozkurt, 1981: 69).

4. Mısır Uygarlığında Kölelik

Kölelik denildiğinde akla en çok gelen uygarlıklardan biri Mısır, Milattan Önce 3000'li yıllarda kurulmuş ve M.S. 641 yılında Arapların ortaya çıkması ile farklı bir döneme geçmiştir (İplikçioğlu, 1990: 108). Siyasi açıdan çetrefilli bir geçmişe sahiplik etmiş olan Mısır, sosyal yapı olarak hiyerarşik bir sisteme sahiplik etmiş ve köleleri bu sistemin en alt kademesinde saymıştır. En tepede Firavunun olduğu hiyerarşik sistem, sıra ile vezir, okuma yazma bilen memurlar ve rahipler, çiftçiler ve kölelerden oluşturulmuştur (Sivas, 2013: 56).

Köleler, genellikle köylü ve şehirliler yanında arazi sahibine bağlı ve onu terk edemeyen kişiler olmuştur. Savaşta yabancı kavimlerden alınan tutsakların köleleştirilmesi dışında Firavunun üstünlüğu göstermek için ele geçirilen bütün tutsaklar köle sayılmıştır (Bozkurt, 1981: 80). Mısır'daki Tanrı-Kral inancı nedeni ile köleler efendilerini Tanrı olarak kabul etmiştir. Mısır'da kölelere mülk edinme, toprak kiralama gibi haklar tanınırken, efendilerinin uygulayacağı bütün hükümler konusunda da tam yetkili oldukları bilinmektedir (Bozkurt, 1981: 80).

5. Türk Uygarlığında Kölelik

Türklerin ataları olarak kabul edilen Hun'lar, M.Ö. 24 yılı ile M.S. 5. Yüzyıl arasında Asya'da hüküm sürmüştür. Göçebe bir toplum olan Hunlarda şahıs köleliğinin olmaması ile birlikte içinde buldukları sınıf ayrımı olmayan sistemde, köleler doğrudan Hun Devletine ait olmuştur. Dönemin bütün göçebe uygarlıklarında görüldüğu gibi Hunlarda da

köleler sadece çoban olarak kullanılmış ve belirli bir zaman sonra özgürlükleri geri verilmiştir. Uygarlık içerisinde köle olmanın temel şartı; savaş esiri olmak olmuştur (Bozkurt, 1981: 98).

6. Roma Cumhuriyetinde Kölelik

Eski Çağ uygarlıklarının en meşhurlarından biri olan Roma; ilk imparatorluk, cumhuriyet ve ikinci imparatorluk dönemleri ile tam olarak M.Ö. 753 M.S. 1453 yılları arasında kendini göstermiş olan güçlü bir uygarlık olmuştur. Varlığını sürdürdüğü süreç içerisinde birçok siyasi ve askeri başarılar sağlayan Roma, Milattan Önce 509 yılında cumhuriyet yönetimine geçmiş ve senatonun yönetimdeki etkinliğinin artmasını sağlamıştır (Akman, 2012: 90).

Roma Cumhuriyetinde kölelerin ilişkisi yasaklanmamış fakat evliliklerine izin verilmemiştir. Bir kölenin ne özgür birisi ile ne de köle birisi ile resmi bir ilişki içerisine girip evlenmesi yasaklanmıştır. Bunun yanı sıra bazı kölelere efendileri tarafından özgürlük tanınmış ve peculium¹ durumuna izin verilmiştir. Bazı köle efendileri, kölelerinin sadakatlerini garantilemek için onlara ara sıra ödeme yapmış ve bu kölelerin çoğu peculium ile aldıkları paraları biriktirerek kendi özgürlüklerini satın almayı başarmıştır. Kölelere sağlanan bir başka hak ise, bu durum tamamen efendisine bağlıdır, kendi kölelerinin sahibi olma hakkı olmuştur (Burks, 2008: 11).

Roma Cumhuriyetinin sosyal yapısı; kraliyet ailesi ve soylular (Patrici), özgür Roma halkı (Pleb) ve köleler (servus) olmak üzere üç sınıfa ayrılmış ve Roma'yı yöneten senato, Patriciler ve Pleblerden oluşmuştur (Burks, 2008: 10). Senatodan yeterli oyu alan kişi, "Consul" yani senatonun başkanı olarak atanmış ve senatoda iki adet "Consul" olabilmıştır. Bunun yanı sıra Consul'lerin görev süresi bir yıl olmakla birlikte, savaş veya barış durumlarındaki yaptırım güçleri de değişim göstermiştir (Türkoğlu,

---

¹ Peculium; kölelerin efendileri izin verdiği oranda mülk sahibi olma hakkıdır.

2009: 260-261). Consul'ün seçilmesi Patriciler ve Plebler için çok önemli bir durum haline gelmiştir. Bunun en temel sebebi ise Consul olan kişi kendi tarafını daha çok savunacak ve onlara daha fazla haklar verebilecek olabilmesi olmuştur. Bu durumda çalışmanın ileri bölümlerinde anlatılacak olan siyasi bir iç savaşı doğurmuştur.

Patriciler ve Plebler arasında güçlü bir siyasi çekişme olmasına rağmen, dönemin ekonomik temelini oluşturan köleler hakkında iş birliğine gidilmiş ve kölelerin kullanım alanı ile ilgili detaylı bir düzen hazırlanmıştır: Kölelerin kullanım alanı; tarım, endüstri (üretim), ev işleri, devlet işleri, eğlence, askeriye ve kadın köleler olmak üzere yedi temel alanda toplanmıştır (Burks, 2008: 5-8).

6.1. Tarım Köleleri

İmparatorluğun ilk yıllarında ekonominin temeli olan tarım, Cumhuriyet döneminde geri planda kalmış fakat uygulanan düzen ve hukuk kurallarından yoksun bırakılmamıştır. (Savaş ve ticaret) Tarım alanında çalışan iki temel çeşit köle kullanılmıştır. Bunlardan ilki Vilicus adı verilen, kölelerin ve çiftliğin (tarla) sahibinin sağ kolu görevini üstlenen kişi olmuştur. Görevleri; diğer çalışan kölelerden, çiftlikten ve tarladan sorumlu olmak olmuştur. Bütün denetim, eksikliklerin giderilmesi ve ihtiyaçların karşılanması bu köleye ait olmuştur. Diğer kölelere göre çiftlikte en yetkili kişidir. İkinci çeşit ise, bütün ağır işleri yapan işçi köleler olmuştur (Burks, 2008: 18-27).

6.2. Endüstri (Üretim) Köleleri

Ticaretin gelişmesi ile dönemin en temel ekonomik kaynaklarından biri olan endüstri, kölelerin en yaygın kullanıldığı alanlardan birisi olmuştur. Endüstride köleler, yetenekli ve yeteneksiz olmak üzere iki temel şarta göre kullanılmıştır. Yetenekli köleler, yeteneklerine göre üretimde çalışırken, yeteneksiz olanlar ya yetenek kazanmaları için eğitime gönderilmiş ya da taşıma gibi ağır işlerde çalışmıştır. Bunun yanı sıra, dönemin endüstrisi ticareti de kapsadığı ve köle ticareti de çok yağın

olduğu için, köle ticaretinde kölelerde etkin rol oynamıştır. Efendilerine olan bağlılıklarına ve pazarlama kabiliyetlerine göre, kendi başlarına efendileri olmadan köle satışı yapan kölelerde Roma tarihinde var olmuştur (Burks, 2008: 27-33).

6.3. Ev İşi Köleleri

Ev işlerinde kullanılan köleler, genel olarak bildiğimiz, evin bütün işlerinden ve sorumluluklarından sorumlu olan kişiler olmuştur. Bu işler; evin temizliği, bakımı ve ihtiyaçlarının giderilmesinin yanı sıra evin efendilerinin bütün fiziki ihtiyaçlarının giderilmesini de içermiştir.

6.4. Devlet İşi Köleleri

Roma Cumhuriyetinde kölelerin devlet işinde çalıştırıldığı bilinen en yaygın şekillerden birisi kamu hizmetleri olmuştur. Köprü, devlet binası yapımı gibi kamu hizmetlerinde çalışan köleler doğrudan devlete yani senato ve Consule bağlı olmuştur. Bunun yanı sıra Roma Cumhuriyetinde madencilik devlet kontrolünde tutulmuş ve yerel işlikler ve büyük çaplı fabrikalar olmak üzere iki alanda değerlendirilmiştir (Oransay, 2012: 142). Bu sebeple madende çalışan bütün köleler de devlet işi yapan köle olarak kabul edilmiştir. Son olarak ise, çok az sayıda görülse de köleler devlet dairelerinde çalıştırılmıştır. Köleler, aldıkları eğitime göre, devlet dairelerinde mübaşir, muhasebeci, kâtip gibi işlerde çalışmıştır (Burks, 2008: 41).

6.5. Eğlence Köleleri

Eğlence alanında kullanılan kölelerde kendi içerisinde üç temel grupta değerlendirilmiştir (Burks, 2008: 44). Bunlardan ilki; “*Hayvan Avları*” (Animal Hunts) adlı oyunlar olmuştur. Eğlencenin temel yapısı gladyatör oyunlarına çok benzemiş fakat gladyatör oyunlarından farklı olarak hayvanlar insanlara karşı savaştırılmıştır (Cowles, 2011: 4). İkinci eğlence çeşidi olan araba yarışları, Roma Cumhuriyetinde eğlence alanında kullanılan kölelerin en yaygın olduğu oyunlardan birisi olmuştur. Kölelerin sürdürdüğü ve genel olarak iki atın çektiği iki tekerlekli

arabalar ile, bir senede toplam 135 gün boyunca yarıştırmıştır (Derci, 2012). Yarışlarda köle kullanımının yanı sıra kendi geçimini sağlayamayan özgür insanlarda yer almıştır. Bu oyunlar tanrıları onurlandırmak için yapılmıştır (Yurtsever, 2012: 13). Eğlence alanında kullanılan kölelerin üçüncü kullanım şekli ve günümüzde en çok bilinen yöntemi olan gladyatör oyunları olmuştur. Bu oyunların tarihi başlangıcı hakkında kesin bir bilgi bulunmamıştır. İlk başlarda, ölen soylu kimseleri onurlandırmak için cenaze törenlerinde düzenlenen kanlı oyunlar zamanla politik bir araç haline gelip soylu kimselerin politik savaşlarından biri haline dönüşmüştür (Uzunaslan, 2005: 19). Roma Cumhuriyetinde ilk gladyatör oyunları, Milattan Önce 264 yılında Brütüs Pera'nın ölümü üzerine onun oğulları tarafından babalarını onurlandırmak için cenaze töreninde düzenlenmiş ve bu durumun politik bir araç haline dönüşmesi gecikmeyerek M.Ö. 1. Yüzyıldan sonra eğlence amaçlı yapılmaya başlanmıştır (Yurtsever, 2012: 20).

Politik savaşların artması ile önem kazanan gladyatör oyunları, senato dahil olmak üzere soylular üzerindeki önemini göstermiş ve bu sebeple gladyatörlüğün daha resmi bir hale gelip daha başarılı politik sonuçlar elde edilebilmesi için, gladyatörleri eğitecek okulların Pompei, Capua gibi merkezi yerlerde açılmasına karar verilmiştir. Okullardaki disiplin ve eğitim aşırı derece sıkı olmuş ve gladyatörler tamamen kölelerden oluşan savaşçılar olduğu için, okul içerisinde gerçek silah kullanmaları yasaklanmıştır. Roma ordusundan daha disiplinli bir eğitimi olan okulda, gladyatörlere aşılana çalışılan düşünce; birlikte yemek yiyip, aynı havayı soluduğu kişileri arenada öldürmek zorunda kalmaları nedeni ile sevgi ve bağlılık duygularından yoksunlaştırmak olmuştur (Burks, 2008: 47-49).

6.6. Askeriyede Çalışan Köleler

Roma'nın ilk imparatorluk dönemi de dahil olmak üzere, cumhuriyet döneminde Roma'nın savaşçı bir uygarlık olması nedeni ile eğitim sistemi askeriye den ayrı tutulmamıştır (Ceylan, 2004: 76-77). Roma

Cumhuriyetinde bir ailenin çocuklarına eğitim verebilmesi için iki temel seçeneği olmuştur ya kendileri çocuklarını eğitecekler ya da çocuklarını devlet okuluna yani askeriyeye gönderecekler. Askeriyede, devlet her alanda eğitim verdimiş ve eğitimcilerin çoğu kölelerden oluşmuştur (Burks, 2008: 52). Askeriye alanındaki kölelerin bir başka ve en yağın bilinen kullanım şekli, devlet donanmasında kürekçi olarak çalışmaları olmuştur. Kölelerin en son kullanım şekli ise, pek bilinmedik bir şekil olan, yedek köle ordularının Roma ordusu içerisinde bulunması olmuştur. Bu ordunun amacı, asıl ordu savaşta yetersiz kaldığında müdahale edecek ve ordu tamamen sadık kişilerden oluşacak şekilde olmuştur. Bu durumu ilk ortaya çıkaran kişi M.Ö. 216 yılında Hannibal olmuştur (Burks, 2008: 55).

6.7. Kadın Köleler

Roma'da aile yönetimi "*pater familias*" adı verilen babanın yönetimine ait olmuştur. Kadın kölelerin yanı sıra özgür kadınların bile doğrudan hukuki hakları olmamış, herhangi bir durumda kendi hukuki haklarını savunmak için *tutor*² liderliğine ihtiyaç duymuştur (Burks, 2008: 59). Roma'da evli kadınların *manus*'u³ kocalarına ait olmuştur (Erişgin, 2013: 3). Kadınların hukuki bağlılıklarına rağmen, özgür olanların boşanma durumunda kocasından mal isteme Roma'da kabul görmüş bir hak olmuştur.

Kadınların maruz kaldığı hukuki zorluklar dışında, kadın kölelerin kullanım alanı çeşitlilik göstermiştir. Bunlardan ilki "*Vilica*" adı verilen, ev hanımının sağ kolu olan kadın köle olmuştur. *Vilica* evdeki bütün kadın kölelerden sorumlu olmuş ve onların yetkilisi olup, köle sahipleri ile yakın iletişim içerisinde olmuştur (Burks, 2008: 61). Çokça bilinen masöz, kuaför, mutfak işçileri, ayna tutucu ve temizlikçilik gibi işlerin

---

² Tutor: Gardiyan, bekçi anlamına gelen bir kelimedir. Roma'da kadınların hukuki haklarını savunması için evli iseler kocaları, bekar iseler babaları eğer bekar ve babaları hayatta değil iseler ise onlara en yakın erkek akrabaları onların tutoru yani bekçisi sayılırdı.

³ Manus: Kadınların ailelerine olan bağlılık sorumluluklarıdır. Roma'da bir kadın evlenince, soylu biri bile olsa dahi, ailesi ile hukuki bağı kesilir tamamen kocasının ailesine ve kocasına bağlanırdı.

yanı sıra iplikçi ve dokumacı olarak da çalışan kadın köleler, hemşirelik ve süt annelik görevlerinde çalıştırılmıştır. Roma'da kadın kölelerin en çok bilindik kullanımını cinsel yönden olmuştur. Ev işlerinde çalışan kadın kölelerin, ev sahiplerinin bütün cinsel arzularını karşılamak zorunda olması nedeni ile Roma'da genel evleri çok tutulmamıştır.

Roma, kurduğu düzen sayesinde eski çağın en temelli köle sistemine sahip uygarlıklarından birisi olmuştur. Fakat kölelerin bütün bu kullanım şeklinin düzenlenmiş ve organize edilmiş olmasına rağmen, Spartaküs gibi isyanların önüne geçilmemiştir. Bunun en temel sebebi ise kurulan sistemin tamamen insani açıdan yoksun bir temel üzerine kurulması olmuştur.

6.8. Spartaküs İsyanı

Sistemin insani açıdan yoksun olması nedeni ile isyanları barındırması gecikmemiştir. Roma tarihi genelinde kendi duyuran üç temel köle isyanı yaşanmıştır. Bunlar, Milattan Önce 139-132 Sicilya köle isyanı, M.Ö. 104-100 köle savaşları ve M.Ö. 73-71 İtalya'da yaşanan isyanlar olmuştur. Tarihteki ilk köle isyanı olarak da bilinen ve Milattan Önce 139-132 yılları arasında gerçekleşen Aristokinos ayaklanması, aslen Pargemon Krallığı topraklarında gerçekleşmiştir. Milattan Önce Kral III. Attalos, hazırladığı vasiyetname ile ölümünden sonra krallığın Roma yönetimine verilmesini emretmiştir. Kralın ölümü ile yönetime geçen Roma'ya karşı, Eumenes'in evlilik dışından olan oğlu Aristokinos bu vasiyetnamenin sahte olduğunu iddia etmiş ve yönetimin kendisine verilmesini talep etmiştir. Bu isteği karşılanmayınca M.Ö. 133 yılında kölelere özgürlük vaadi ile ilk köle isyanını başlatmış ve M.Ö. 129 yılına kadar mücadelesi devam etmiştir (Malay, 1987: 23-35). İkinci köle isyanı, birincisi gibi Sicilya'da gerçekleşmiş fakat isyan hakkında detaylı bilgiler çok fazla bilinmemektedir. Üçüncü ve son isyan ise Milattan Önce 73'de Spartaküs önderliğinde İtalya'da başlamış ve M.Ö. 71 yılında Crassus'un Spartaküs'ü yenmesi ile son bulmuştur.

Aslen özgür birisi olan Trakyalı Spartaküs, Roma ordusu tarafından esir alınmış ve Capua'daki Batiatus gladyatör okuluna gladyatör olarak eğitilmesi için satılmıştır. Özgür bir savaşçının köle olmayı kabullenmesi eski çağlar için bile kabul görmüş bir mantık olmamış ve Spartaküs isyanı ile birlikte bu durumun en iyi örneği ortaya çıkmıştır. Kişisel olarak savaş zekâsı ve becerilerinin yanına ağır ve disiplinli gladyatör eğitiminin eklenmesi ile Spartaküs, iyi bir lider olmayı başarmış ve Batiatus okulundan Galyalı Crixus ve Onenomaus liderliğinde bütün köleler ile kaçmayı başarmıştır. İlk olarak Güneye ilerleyen Spartaküs, Veüz dağlarında eteklerinde kölelerden bir ordu kurmuş ve sonrasında ise Glaber komutasındaki orduları yenmiştir. Buradan yakınında bulunan şehirleri yağmalayarak Kuzeye ilerleyen Spartaküs'ün amacı, Roma sınırlarından çıkıp Trakya'ya ulaşmak ve tekrar özgür bir hayat sürmek olmuştur. Fakat kazanılan askeri başarı ve yağmalamalardan elde edilen ganimet Crixus'u daha fazlasını isteme sürüklemiş ve Spartaküs ile yollarını ayırarak Roma'da kalmaya itmiştir. Crixus'un ayrılmasından sonra kalan ordu ile birlikte Spartaküs, Mutina şehri dışında Gallia Valisi olan ve kendini ilk köle olarak yakalayıp satan Longinus'u yenmiştir. Bu sırada Crixus ve ordusu Roma askerleri tarafından yenilmiş ve Crixus arenada savaştırılarak öldürülmüştür. Bu haberi duyan Spartaküs, Crixus'un intikamını almaya yemin etmiş ve tekrardan yönünü Güneye çevirmiştir. Askeri başarılarına rağmen ordunun düzenli olmaması sürekli savaşıyor olması köle ordusunu yıpratmış ve Spartaküs bu durumu fark etmiştir. İçine girdiği savaşı kazanamayacağını anlayan Spartaküs, kalan kişiler ile Roma'dan kaçmak için korsanlar ile anlaşmış ve Silaris nehrine doğru yol almıştır. Oraya vardığı sırada korsanların ihanetine uğrayan Spartaküs, Crassus'un ordularının tuzağına düşmüş ve savaşarak katledilmiştir (Akşam, Mayıs 2013).

Spartaküs'ün ölümü ile isyan bastırılmış olmasına rağmen, isyanın gerçekleştiği üç yıl içerisinde, Roma çok büyük bir otoriter darbe almıştır.

Yaşanan olay, dış politika ve iç durumlar için çok önemli sonuçlar doğurmuştur. İsyanın sonucunda kölelere karşı tutumlar sertleşmiş ve aynı zamanda kölelerin giydiği kıyafetler renklerine göre sınıflandırılmıştır. Bu sayede isyana meyilli olan köleler rahat bir şekilde tespit edilebilmiştir.

6.9. Roma Cumhuriyetinde Politik Durum

Spartaküs İsyanının uzun ve etkili bir süreç olmasındaki en önemli etmenlerden birisi Roma senatosunun içerisinde bulunduğu politik çatışmalar olmuştur. Milattan Önce 133 yılında *Tribün*⁴ olan Tiberius Gracchus'un getirdiği, soyluların toprak yetkilerini kısıtlayan yasa, soylulardan oluşan senatoyu rahatsız etmiştir. Yeni yasa Pleblerin yararına olmasına rağmen, Plebler tarafından oylamada reddedilmiştir. Bu durum sonucunda Tiberius, rahatsız olan kısım tarafından suikaste uğramış ve onun ölümü ile yerine kardeşi Gaius geçmiştir. Gaius, abisinin intikamını almak için soylulardan oluşan senato üyelerini sürgün etmiş ve senatonun anti demokratik bir yapıda olduğunu dile getirmiştir. Yaptığı eylemler ile Plebler tarafından tekrar M.Ö. 121 yılında Tribün seçilmiş ve senatonun anti demokratik yetkilerini kaldıracağını duyurmuştur. Ama bu açıklamadan sonraki gün evinde ölü olarak bulunmuştur. Gelişen olaylar neticesinde M.Ö. 107 yılında Gais Marius, Consul olarak seçilmiştir. 10 yıl süren Marius'un Cosullüğünden sonra Cornellius Sulla yönetime darbe yaparak ele geçirmiş fakat halkın isyanı ile istifa etmek zorunda kalmıştır. Bu sırada Sulla'nın teğmenlerinden olan Ganeus Pompeius, İspanya'da bir isyanı bastırmış ve Büyük Pompei olaran anılmaya başlanmıştır. Sulla'nın bir başka teğmeni olan Marcus Licinius Crassus, Pompei'nin başarısından rahatsız olmuş ve kendi adını duyurabilmek için Spartaküs'ün isyanına odaklanmıştır. Senato, Crassus'u bu isyanla baş edebilmek için yetersiz görmüş ve Pompei'den yardım etmesini istemiştir. Bu haberi öğrenen Crassus elini çabuk

---

⁴ Roma senatosunda kanun çıkarma yetkisi olan lidere verilen unvana "Tribün" denir.

tutarak Spartaküs'ü yenmiş ve gücünü ispatlamıştır (Bayraktaroğlu, Kasım 2012).

İsyan bastırılmasından sonra geçen 10 yıllık süreçte politik çatışmalar, Julius Ceaser, Pompei ve Crassus'un iş birliği yaparak yönetimi ele geçirmesi ile durağan bir döneme geçmiştir. Pompei ve Crassus, Consul olarak atanmış ve Sezar'ın İspanya'daki valilik görevi 5 yıl uzatılmıştır. Crassus, oğlu ile gittiği bir savaşta ölmüş ve Ceaser ise Pompei ile iyi ilişkiler kurmak için kızı ile evlendirmiştir. Ceaser'ın, kızının ölümü üzerine Pompei ile araları açılmış ve yönetimi ele geçirmek için rekabet başlamıştır. Milattan Önce 53 yılında başlayan bu rekabet dört yıl sürmüştür ve Ceaser'ın yönetimi ele geçirmesi ile son bulmuştur. Senatodaki politik çatışma Ceaser'ı da çok fazla yönetimde tutturmayarak M.Ö. 44 yılında Gaius Cassius ve Marcus Brutus'un suikastı ile son bulmuştur. Bu süreçten sonra Augustos'un M.Ö. 27 yılında İmparatorluğu kurmasına kadar devam eden bir iç karışıklık başlamıştır (Engül, Haziran 2016).

SONUÇ

Eski Çağda ekonominin temelini oluşturan kölelik, dönemin bütün uygarlıklarında kendini göstermiştir. Her uygarlığın uygulayış biçimi farklılık göstermiş ve kurulan düzen içerisinde uygarlığın iç yapısını yansıtmıştır. Kölelik konusunda aşırı düzenli ve bir o kadar da hassas yapıya sahip olan Roma, uyguladığı köle sistemi nedeni ile diğer uygarlıklardan farkını ortaya koymuş ve Eski Çağın en acımasız uygarlıkların biri unvanını hak ettiğini göstermiştir.

Roma'nın Cumhuriyet yapısına rağmen kölelere karşı uyguladığı sistematik yapı, sonrada köle yapılan Spartaküs gibi kişilere karşı ne kadar zayıf olduğunu göstermiştir ve kurulan sistem ne kadar düzenli olursa olsun, insani değerlerden yoksun olması isyanın temelini oluşturmuştur. İsyanı Roma bastırmayı başarmış fakat yaşanan olayın

etkisi günümüze kadar gelmiştir. Sonuç olarak; Roma dönemin uygarlıklarına göre daha disiplinli bir sistem kurmuş fakat sistemin en başta yanlış bir ideoloji üzerine kurulmuş olması Roma Cumhuriyetinin bir nevi sonunu hazırlamış ve monarşi yönetimini benimseyen yeni imparatorluk sürecini hızlandırmıştır.

KAYNAKÇA

Akkuş, S. (2007). Eski Ön Asya Toplumlarında Kölelik Müessesesi. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Pamukkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli.

Akman, Ş. T. (2012). Roma Antikitesinde Sosyal-Politik-Ekonomik Değişimlerin Hukuksal Yapı ve Kamu Düzeni Üzerindeki Etkileri. *Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2 (2): 89-107.

Akşam (Mayıs 2013). “Spartacu (Spartaküs) Kimdir? İşte Spartacus Yorumları”, <http://www.aksam.com.tr/yasam/spartacus-spartakus-kimdir-iste-spartacus-yorumlari/haber-201579>, (1 Mayıs 2013).

Bakır, Z. Z. (2016). *Modern Kölelik*. İnsani ve Sosyal Araştırmalar Merkezi. İstanbul: İNSAMER Yayınları Araştırma: 19.

Bayraktaroğlu, M. (Kasım 2012). “Roma: Cumhuriyetten İmparatorluğa”, <https://melisbayraktar.wordpress.com/2012/11/28/roma-cumhuriyetten-imparatorluga/>, (28 Kasım 2012).

Bozkurt, G. (1981). Eski Hukuk Sistemlerinde Kölelik. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 38 (1): 65-103.

Burks, A. M. (2008). Roman Slavery: A Study of Roman Society and Its Dependence on Slaves. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. East Tennessee State University, The Faculty of the Department of History, Johnson City.

- Büyükbahçeci, E. (2016). Hint'te Kast Sisteminin İlk İzleri ve Hint Edebiyatındaki Yeri. *Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 56 (2): 238-255.
- Ceylan, S. G. (2004). Roma Hukukunun Günümüz Hukuk Düzenlerine Etkisi. *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 3 (1-2): 75-93.
- Cowles, L. E. (2011). The Spectacle of Bloodshed in Roman Society. *Constructing the Past*, 12 (1): 1-6.
- Derci, B (2012). “Bizansta At Yarışları”, <http://bugraderci.blogspot.com.tr/2012/06/bizans-ve-at-yarslar.html>, (12 Haziran 2012).
- Engül, S. (Haziran 2016). “Roma İmparatorluğu Tarihi Kısa ve Özet Bilgiler”, <https://serhatengul.com/roma-impatorlugu-tarihi/>, (13 Haziran 2016).
- Erişgin, Ö. S. (2013). Roma Toplumunda Kadının Konumu. *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 4 (2): 1-31.
- İplikçioğlu, B. (1990). *Eski Çağ Tarihinin Anahtarları 1*. İstanbul: Edebiyat Fakültesi Basımevi.
- Malay, H. (1987). Batı Anadolu'da Aristonikos Ayaklanması (İ.Ö. 133-129). *Tarih İncelemeleri Dergisi*, 3 (1): 13-48.
- Okay, B. (1993). Çin Seddinin Yapılış Nedeni Hakkında Değişik Bir Görüş. *Belleten Dergisi*, 57 (218): 145-158.
- Oransay, A. (2012). Arykanda Antik Kentinde Madencilik Faaliyetleri ve Madeni Eşya Üretimi. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 12 (4): 141-149.
- Sivas, H. (2013). Eski Mısır Tarihi ve Uygarlığı. T. Sivas (ed.) *Uygarlık Tarihi*: İçinde 48-72. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.
- Savaş, A. (2011). Hitit, Roma, İslam ve Hukukları Üzerine Mukayeseli Bir Çalışma. *İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi*, (18): 243-274.

Sözcü (Ekim 2015). “Tarihte En Uzun Hüküm Sürmüş 5 Önemli İmparatorluk”, <http://www.sozcu.com.tr/2015/gunun-icinden/tarihte-en-uzun-sure-hukum-surmus-5-onemli-impatorluk-953608/>, (7 Ekim 2015).

Türkoğlu, G. H. (2009). Roma Cumhuriyet ve İlk İmparatorluk Dönemlerinin İdari Yapısı. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 11 (2): 251-289.

Tahiroğlu, B. (1974). Roma Hukukunda Kölelik ve Serbest Meslekler. *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, 40 (1-4): 689-700.

Uzunaslan, A. (2005). Antik Roma’da Gladyatör Oyunlar. *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (12): 15-58.

Yıldız, B. (2006). Hititlerde Aile Hukuku. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Yurtsever, A. (2012). Side’de Romanizasyon Sürecinde Gladyatörler ve Agonlar. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.